

Wspieranie nauczycieli i uczniów w edukacji podstaw przedsiębiorczości

Reforma szkolnictwa spowodowała, że zostały wprowadzone nowe przedmioty nauczania – podstawy przedsiębiorczości w szkole ponadgimnazjalnej i moduł wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym w ramach wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum. Przeprowadzone przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli sondaże wśród nauczycieli podstaw przedsiębiorczości wykazały, że znacząca część nauczycieli po przekwalifikowaniu, prowadząc nowy przedmiot nie czuje się pewnie pod względem merytorycznym i metodycznym. Wychodząc naprzeciw potrzebom nauczycieli, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach od pięciu lat realizuje projekty edukacyjne (głównie w ramach programu edukacji ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego), które adresowane są do uczniów i nauczycieli gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych województwa świętokrzyskiego w ramach grantów NBP „I ty możesz zostać przedsiębiorcą”, „Ekonomia – jest w niej ukryty skarb”, „Moja firma – mój sukces”, „Moje wymarzone miejsce pracy”. Podczas realizacji powyższych projektów odbywają się konferencje, warsztaty i seminaria dla nauczycieli i uczniów. Każde z wymienionych przedsięwzięć podsumowuje trzyetapowy konkurs, na zakończenie którego najlepsze projekty są prezentowane przed publicznością.

Reforma szkolnictwa spowodowała, że zostały wprowadzone nowe przedmioty nauczania – podstawy przedsiębiorczości w szkole ponadgimnazjalnej i moduł wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym w ramach wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum. Główne cele, jakie stawiane są przed tymi przedmiotami, to: ukształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczych oraz przygotowanie uczniów do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu gospodarczym kraju i zjednoczonej Europy.

Z zebranych na terenie woj. świętokrzyskiego przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli sondaży od uczestników studiów podyplomowych z zakresu przedsiębiorczości oraz uczestników konferencji metodycznych wynika, że nie wszyscy nauczyciele po przekwalifikowaniu czują się pewnie w pracy z nowym programem

i przedmiotem. Niejednokrotnie brakuje im doświadczenia merytorycznego i metodycznego (studia podyplomowe nie zawsze wystarczają w tym zakresie). Wielu nauczycieli uczących podstaw przedsiębiorczości i WOS nie potrafi zastosować metod aktywizujących (a w szczególności metody projektów i metody portfolio) w procesie nauczania – uczenia się, dzięki którym można ukształtować u uczniów umiejętności i postawy poszukiwane przez pracodawców.

Wychodząc naprzeciw potrzebom nauczycieli, Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach od pięciu lat realizuje projekty edukacyjne (w ramach programu edukacji ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego), które adresowane są do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych województwa świętokrzyskiego. Pośrednimi odbiorcami naszych projektów są nauczyciele podstaw przedsiębiorczości, wiedzy o społeczeństwie oraz przedmiotów ekonomicznych

Jedną z głównych faz naszego pierwszego projektu, zatytułowanego *I ty możesz zostać przedsiębiorcą*, było przeprowadzenie trzyetapowego konkursu *Przedsiębiorczy zawsze wygrywa* na najlepszy projekt firmy, mającej szansę zaistnieć w środowisku lokalnym (szkole, miejscowości, gminie, województwie). Prace konkursowe zespołów uczniowskich prowadzone były przez nauczycieli koordynatorów metodą projektów. Zanim jednak te projekty powstały, uczniowie oraz opiekujący się nimi nauczyciele wzięli udział w dwudniowej konferencji pt. *Aktywność gospodarcza w świetle przepisów obowiązujących w krajach Unii Europejskiej* oraz seminariach i konsultacjach projektowych prowadzonych przez ekspertów ze świata nauki i biznesu.

W konkursie *Przedsiębiorczy zawsze wygrywa* udział wzięło 41 szkół, 877 uczniów wykonało 243 projekty pod kierunkiem 51 nauczycieli. Najlepsze projekty były prezentowane przed Komisją Konkursową i publicznością.

Wypowiedzi uczniów realizatorów projektów zaczerpnięte ze sprawozdań projektów¹

- *Uważamy, że takiego typu projekty są bardzo ważne, ponieważ ukazują nam zupełnie inny świat, niż ten, który możemy poznać w szkole czy na podwórku, wśród przyjaciół. Mogliśmy poczuć, jak to jest, gdy trzeba już samodzielnie działać na świecie, nie mając już oparcia w rodzinie we wszystkich rzeczach, jakich się podjęliśmy.*

¹ Wypowiedzi uczniów realizatorów projektów zostały zaczerpnięte ze sprawozdań następujących projektów: *Pod Żurawiem*, *KSERUŚ*, *i.NET Computers*, *Piekarnia ROGALIK*, *Kawiarenka internetowa PORT@Ls.c.*, *ESKULAP*, *RACHMISTRZ*.

- *Dzięki pracy nad własnym biznesplanem uzyskaliśmy informacje, jak założyć firmę, jakie dokumenty są do tego potrzebne, a także gdzie należy je złożyć.*
- *Informacje zdobyte podczas pracy nad projektem są doskonałą pomocą w zrozumieniu całego mechanizmu tworzenia i zakładania firmy. Każdy z nas je rozumiał, a teraz ponadto potrafi je przedstawić, zanalizować i sprawić, że będą one funkcjonować. Dzięki nim nasze przedsiębiorstwo będzie działało zgodnie z prawem, jak również będzie przynosić zysk.*
- *W grupie tkwi siła, może ona się wzajemnie uzupełniać, pracując bardzo sprawnie, co daje ogromne efekty, lub być niezgrana (...) Odkryliśmy, ile pracy i poświęcenia trzeba, aby grupa stała się zespołem.*
- *Po pierwsze: nauczyliśmy się załatwiać sprawy dotyczące biznesu, np. chodząc do różnych urzędów. Teraz, gdy już zostały załatwione sprawy formalne możemy powiedzieć, że stałyśmy się „nieletnimi biznes woman”. Po drugie, myślimy, że jest to dobra zabawa, z której możemy wyciągnąć jakieś wnioski na przyszłość. Sądzymy również, że to dla nas wspaniały sprawdzian przetrwania; jak daleko zajdziemy, czy się wycofamy, czy będziemy trwać do końca.*
- *Nauczyliśmy się podejmować decyzje zespołowe, rozwiązywać konflikty, radzić sobie z trudnościami. Potrafiliśmy bez trudu wyrażać własne opinie, obserwacje, wyciągać słuszne wnioski z popełnionych błędów.*
- *Nie poprzestaniemy na utworzeniu jednej apteki w Kurzelowie. Zamierzamy rozszerzyć naszą działalność i otworzyć sieć aptek w wielu miejscowościach powiatu włoszczowskiego województwa świętokrzyskiego. Nasza firma zapewnia klientom najwyższą jakość rozprawdzanych produktów.*
- *Po skończeniu pracy nad naszym projektem doszliśmy do wniosku, iż samozatrudnienie w Polsce będzie miało coraz większe znaczenie przy dzisiejszym bezrobociu, dlatego ten projekt będzie nam pomocny przy próbie zakładania firmy w dorosłym życiu.*

Następnym projektem, który powstał w Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach w ramach Programu Edukacji Ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego, był projekt *Ekonomia – jest w niej ukryty skarb*. Celem ogólnym projektu było podniesienie poziomu nauczania elementów ekonomii w gimnazjach i szkołach

ponadgimnazjalnych województwa świętokrzyskiego. 20 nauczycieli podjęło wyzwanie konkursu na najlepszy scenariusz lekcji o tematyce ekonomicznej – *Ekonomia praktyczna – ciekawsza niż przypuszczasz*, a 17 osób z 16 szkół ponadgimnazjalnych ukończyło kurs w zakresie zastosowania w procesie nauczania – uczenia się znanej na całym świecie komputerowej gry symulacyjnej procesów gospodarczych *Zarządzanie firmą* – MESE, którą rozpropagowała w Polsce Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Najlepsze projekty nauczycielskie zostały nominowane do finału konkursu. Jurorzy oceniali prezentacje, kierując się stopniem spełnienia przez prezenterów następujących kryteriów (skala od 0 do 2 punktów):

- wykazanie się znajomością przedstawianego zagadnienia,
- współpraca nauczyciela i uczniów podczas prezentacji,
- kompozycja wypowiedzi według planu, uporządkowana,
- przestrzeganie zasad poprawności języka mówionego,
- forma prezentacji,
- przestrzeganie ram czasowych (max. 12 minut),
- celowe użycie środków multimedialnych i audiowizualnych.

Różnorodne przedsięwzięcia nauczycieli w ramach projektu *Ekonomia – jest w niej ukryty skarb* objęły ponad 1800 uczniów. Powołany został także Klub Edukacji Ekonomicznej, działający jako grupa wsparcia dla wszystkich nauczycieli podstaw przedsiębiorczości i innych przedmiotów, bloków lub modułów o tematyce ekonomicznej pracujących w szkołach województwa świętokrzyskiego

Celem ogólnym kolejnego projektu *Moja firma – mój sukces*, składającego się z modułu A *Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo* (opartego na programie Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości) i modułu B *Portfolio młodego przedsiębiorcy*, było kształtowanie u uczniów umiejętności zakładania własnej firmy.

W ramach projektu odbyły się wykłady i wystąpienia informacyjne specjalistów z zakresu teorii ekonomii i zarządzania, specjalistów praktyków z dziedziny ekonomii: przedstawicieli Staropolskiej Izby Handlowej, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Urzędu Skarbowego, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, banków i przedsiębiorców lokalnych, a także warsztaty internetowe, warsztaty z filmem dydaktycznym z dziedziny przedsiębiorczości oraz warsztaty z zastosowaniem metod aktywizujących dla nauczycieli i uczniów biorących udział w module A.

Główne efekty projektu:

- powstało 18 młodzieżowych miniprzedsiębiorstw uczniowskich o charakterze produkcyjnym lub usługowym w ramach modułu A *Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo*, działających na terenie szkół, w których pracowało ok. 200 osób;
- w ramach modułu B *Portfolio młodego przedsiębiorcy* powstało 160 portfolio wirtualnych firm, mających realne szanse zaistnieć w naszym regionie, które opracowało około 600 uczniów szkół województwa świętokrzyskiego.

Najlepsze projekty modułu A i B zostały zaprezentowane przed Komisją Konkursową, publicznością i zaproszonymi gośćmi. W zgodnej opinii nauczycieli opiekujących się uczniami w czasie trwania projektu, uczniowie poszerzyli swoją wiedzę w zakresie zakładania własnej firmy oraz pozyskiwania kapitału na rozwój przedsiębiorstw. Nauczyciele dostrzegli też przedsiębiorcze postawy uczniów podczas realizacji projektu.

W tym roku szkolnym Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach realizuje IV edycję projektu *Moje wymarzone miejsce pracy*, który adresowany jest do nauczycieli i uczniów gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych woj. świętokrzyskiego. Ma on na celu wspieranie szkół w projektowaniu własnych programów doradztwa zawodowego oraz uświadomienie uczniom związku pomiędzy własnym wysiłkiem włożonym w wykształcenie a karierą zawodową. Pozwala również uzyskać odpowiedzi na pytania dotyczące specyfiki zawodu, wymaganych kwalifikacji i predyspozycji do wykonywania pracy w danym zawodzie, na określonym stanowisku pracy. Uświadamia uczniom konieczność budowania prawidłowych relacji interpersonalnych dla dobrego funkcjonowania w miejscu pracy oraz pomaga określić perspektywy budowania kariery zawodowej. W ramach projektu odbywają się warsztaty, seminaria i konsultacje dla nauczycieli i uczniów. Realizując swoje projekty uczniowie wykorzystują informacje z różnych źródeł oraz doświadczenia nabyte podczas ogólnopolskiego Dnia Przedsiębiorczości i samodzielnie przeprowadzonych wywiadów z przedstawicielami wybranych zawodów pracujących na różnych stanowiskach.

W wyniku współpracy uczniów pracujących pod kierunkiem nauczycieli w poszczególnych szkołach co roku powstaje kilkadziesiąt projektów nt. wymarzonych przez tych uczniów miejsc pracy, a najlepsze z nich są prezentowane na szerokim forum.

Fragmenty wypowiedzi z projektów uczniowskich

Projekt Własne biuro rachunkowe: *Z przeprowadzonych przez nas badań wynika, że znaczna liczba uczniów z naszej szkoły nie ma sprecyzowanego, wymarzonego miejsca pracy. My na początku określiliśmy, jakie ono ma być. Gdy pisałyśmy nasz projekt, skryształizowały się nasze poglądy na temat wymarzonego miejsca pracy. Uważamy, że założenie własnego biura rachunkowego to najlepsza droga, jaką mogłyśmy wybrać.*

Projekt Lekarz pediatra: *Zawsze marzyłyśmy, aby zostać lekarkami, jednak nie widziałyśmy siebie w przychodni czy w prywatnym gabinecie, siedzące za biurkiem i wypisujące recepty, lecz w szpitalu dziecięcym na oddziale intensywnej terapii. Wykonując projekt, przeprowadziłyśmy wywiady z lekarzami pediatrami na temat ich pracy oraz korzyści i zagrożeń z niej płynących. Oprócz tego wzięłyśmy udział w Dniu Przedsiębiorczości i towarzyszyłyśmy pediatrom Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Dziecięcego w Kielcach podczas ich codziennej pracy.*

Projekt Zawód policjant: *Praca nad projektem dała nam dużą satysfakcję i pogłębiła wiedzę na temat naszego wymarzonego zawodu. Podczas Dnia Przedsiębiorczości utwierdziłyśmy się w przekonaniu, że w przyszłości, z naszymi predyspozycjami, możemy zostać policjantkami.*

Projekt Wojsko: *Jestem jeszcze uczniem gimnazjum i najważniejszą sprawą jest dla mnie pomyślne ukończenie szkoły. Każdy jednak lubi snuć plany życiowe i myśleć o swojej przyszłości. Moim wymarzonym miejscem pracy jest jednostka wojskowa. Czekam dużo pracy w szkole ponadgimnazjalnej, ponieważ o przyjęciu na pierwszy rok decydują „punkty wniesione”, które stanowią sumę punktów przeliczonych z przedmiotów objętych egzaminem zewnętrznym oraz test sprawności fizycznej.*

Opinie o projektach zaproszonych gości i członków Komisji Konkursowych

Rafał Borkowski (Świętokrzyski Oddział Regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa) napisał m.in.: *Pragnę pogratulować uczestnikom konkursu wytrwałości i konsekwencji w realizacji celu. Wierzę, że doświadczenie i wiedza zdobyte w trakcie projektu zaprocentują w przyszłości. Założenie własnej działalności nie będzie się jawić jako coś niezwykle trudnego, wręcz abstrakcyjnego. Przeciwnie – młodzi ludzie staną*

się w niedalekiej przyszłości awangardą małej i średniej przedsiębiorczości. Mam nadzieję, że niektórzy będą mierzyć znacznie wyżej i odniosą sukces; to będzie Ich firma i Ich sukces!

Stanisław Golmento Okręgowy Inspektorat Państwowej Inspekcji Pracy w Kielcach napisał m.in.: *Z punktu widzenia Inspekcji Pracy – młodzież w dokumentacji modułu projektu „Portfolio młodego przedsiębiorcy” – wykazała wiele troski w zakresie prowadzenia dokumentacji związanej z zatrudnieniem pracowników w firmie . Wśród tych dokumentów można wymienić: kartę zgłoszenia działalności do PIP, dokumenty związane z zatrudnieniem pracowników, w tym między innymi różne rodzaje umów o pracę, regulamin pracy, listę obecności, kartotekę czasu pracy, skierowanie na badania lekarskie oraz instrukcje bhp na stanowisku pracy .*

Ciekawe i realne pomysły firm i zawodów zaproponowane przez młodzież w module „Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwa” – to dobry przykład kreowania przedsiębiorczości na terenie województwa świętokrzyskiego.

W imieniu własnym i Okręgowego Inspektoratu Pracy składam serdeczne gratulacje dla Dyrekcji i osób zaangażowanych przy projekcie ze strony Świętokrzyskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, za duże zaangażowanie emocjonalne i bardzo dobrą organizację w trakcie trwania projektu.

Podsumowanie

Projekty *I ty możesz zostać przedsiębiorcą* i *Moja firma – mój sukces* propagujące wśród młodych ludzi samozatrudnienie oraz projekt *Moje wymarzone miejsce pracy*, zwracający uwagę uczniów na świadomy wybór zawodu, znalazły poparcie u władz samorządowych, w urzędach, instytucjach i firmach województwa świętokrzyskiego. To dzięki ich pomocy merytorycznej i finansowej ponad tysiąc dwustu uczniów pokonało barierę lęku i niepewności przed wkroczeniem w dorosłe życie.

W trakcie realizacji ww. projektów uczniowie nie tylko zdobyli wiedzę merytoryczną dotyczącą rynku pracy, ale także nabyli umiejętności i cechy, takie jak: umiejętność współpracy w zespole, umiejętność podejmowania decyzji, obowiązkowość, zdolność komunikacji interpersonalnej, przedsiębiorczość, kreatywność, odpowiedzialność, umiejętność wypełniania dokumentów, umiejętność wdrażania pomysłów, konsekwencja w działaniu, umiejętność prezentacji i wystąpień publicznych, pewność siebie, otwartość i systematyczność. Nauczyciele koordynatorzy zaobserwowali znaczący wpływ realizacji ww. projektów na kreowanie postaw przedsiębiorczych uczniów.

Metody aktywizujące (ze szczególnym uwzględnieniem metody projektów i portfolio) zastosowane przez nauczycieli podczas pracy z uczniami realizującymi ww. projekty oraz projekt *Ekonomia – jest w niej ukryty skarb*, przestały być dla nich tylko teorią i pomogły bardzo skutecznie wprowadzić uczniów w realia środowiska ekonomicznego.

Przedsięwzięcia ŚCDN w zakresie edukacji ekonomicznej, w opinii ekspertów zewnętrznych oraz ich autorki, dają młodym ludziom szansę wprowadzenia teorii poznanej w szkole na lekcjach podstaw przedsiębiorczości i wiedzy o społeczeństwie w praktykę, a także umożliwiają im konfrontację z rzeczywistością.

Bibliografia

M. Krogulec-Sobowiec, *Refleksje po zakończeniu projektu „I ty możesz zostać przedsiębiorcą”*, „Inspiracje” 2003, nr 3.

M. Krogulec-Sobowiec, *I ty możesz zostać przedsiębiorcą. Przykłady dobrej praktyki*, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2003, nr 6, KOWEZiU, Warszawa 2004

M. Krogulec-Sobowiec, M. Myzik, *Realizacja projektu „Ekonomia – jest w niej ukryty skarb”*, ŚCDN, Kielce 2004.

M. Krogulec-Sobowiec, M. Myzik, *Realizacja projektu „Moja firma – mój sukces”*, tom I i II, ŚCDN, Kielce 2006.

Abstract

The reform of education have implemented new subjects: ‘the basics of entrepreneurship’ and a module ‘the education for the active participation in business life’ as a part of social studies into upper secondary schools and lower secondary schools respectively. The surveys carried out by the Świętokrzyskie In-service Teacher Training Centre found out that a majority of retrained teachers does not feel familiar with the subject both in terms of factual knowledge and methodology. For five years already, in order to meet teachers’ needs, the Świętokrzyskie In-service Teacher Training Centre has been carrying out educational programmes (mostly as a part of the Economic Education programme of the National Bank of Poland and NBP grants: ‘You can also become an entrepreneur’, ‘Economy – there is a treasure hidden in it’, ‘My company – my success’, ‘My perfect job’) aimed at students and teachers of lower secondary schools and upper secondary schools from Świętokrzyskie region. Conferences, workshops and seminars have been organized within the above-

mentioned projects. Each undertaking is ended up with a three-stage competition, at the end of which the best projects are shown in front of an audience.

Nota o Autorce

Autorka pełni funkcję kierownika Pracowni Programów Edukacyjnych i Edukacji Europejskiej w Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach. Jest nauczycielem dyplomowanym, edukatorem i ekspertem, autorką wielu programów doskonalenia nauczycieli i projektów edukacyjnych m.in. *Akademii Nowej Edukacji Zawodowej – ANEZ*, *Szkoły Metod Aktywizujących – SMAk*, *Sesji Metodycznych Rozwój – Aktywność – Motywacja – RAM* oraz wizyt studyjnych w ramach europejskiego programu edukacyjnego Socrates ARION. Ma na swoim koncie liczne prace i publikacje z zakresu metodyki przedmiotów zawodowych i podstaw przedsiębiorczości. Jest autorką i koordynatorką projektów, które zostały zakwalifikowane do realizacji w ramach grantów NBP. Współpracuje również z Fundacją Młodzieżowej Przedsiębiorczości.